

LASTENHOITO JA SEN JULKINEN TUKI

MARKKU AF HEURLIN

Lastenhoidon järjestäminen ja sen vaatiman työajan arvo ovat perheen suurimpia yksittäisiä kustannuksia. Tapauksesta ja laskentatavasta riippuen ne ovat lasta kohti 180 000–330 000 markkaa vanhempainrahakauden päättymisestä kouluunmenoikään asti. Kahden lapsen perheessä siis perheasunnon hinta. (Tässä tarkastelussa hinnat ovat markkoina, koska ne ovat vielä pitkään helpompi mieltää.)

Yhteiskunta tukee alle kouluikäisten lasten hoitoa kolmella tavalla:

1. Kela maksaa äitiys- ja vanhempainrahaa. Vuonna 1999 tämä lienee ollut perhettä (tai oikeastaan vanhempaa) kohti keskimäärin 4 000 mk kuukaudessa. Pienintä äitiyspäivärahaa (60 mk arkipäivältä eli 1 500 mk kuukaudessa) sai noin 27 prosenttia äideistä.

2. Yhteiskunta tuottaa subventoituja kunnallisia päivähoitopaikkoja. Paikan tuotantokustannusten ja siitä perityn päivähoitomaksun välinen ero – keskimäärin 85 prosenttia kustannuksista – on samalla tulonsiirto perheelle. Normaalisissa tapauksissa tämän edun arvo on kaksilapsiselle perheelle noin 8 000 mk hoitokuukaudessa eli lähes 90 000 markkaa vuodessa.

Alimmassa tulonsaajaviidenneksessä kunnallista päivähoitoa käyttää 24, seuraavassa ryhmässä 38 ja ylimmässä 65 prosenttia kotitalouksista.

3. Kolmas tukimuoto on kotihoidon tuki ja yksityisen hoidon tuki. Lakisääteinen kotihoidon tuki on suurimmillaan kaksilapsisessa perheessä 3 000 mk/kk. Tuki koostuu hoitorahasta (1 500 mk yhdestä ja iästä riippuen 500/300 mk kustakin sitä seuraavasta lapsesta) ja tulosidonnaisesta, enintään 1 000 mk:n hoitolisästä. Tuen maksaminen päättyy, kun nuorin lapsi täyttää 3 vuotta.

Lakisääteinen yksityisen hoidon tuki koostuu hoitorahasta (700 mk/lapsi/kk) ja tulosidonnaisesta hoitolisästä (enintään 800 mk/lapsi/kk). Yksityisen hoidon tuki maksetaan perheen valitsemalle palvelun tuottajalle. Lukija huomaa, et-

tä lakisääteinen yksityisen hoidon tuki on noin 1 000 mk alle realististen kustannusten eli 2 500–2 800 mk/hoitokuukausi

Vastoin ilmeisesti yleistä käsitystä (ks. edellä) kotihoidon tuen ja yksityisen hoidon tuen maksaa kunta, ja Kela vain on maksunvälittäjä. Sen lisäksi kunta voi maksaa kunnallista lisää.

Kirkkonummella ovat asiat tässä suhteessa parhaiten. Kunta maksaa suoraan perheelle kotihoidon tukeen 800/600 mk:n kuntalisää. Normaali kaksilapsinen perhe saa kotihoidon tukea noin 3 700 mk kuukaudessa. Palvelurahaa kunta maksaa palvelun tuottajalle hoitomuodosta ja perheen tuloista riippuen 1 600–4 100 mk kuukaudessa. Tämä kotihoidon tuki ja palveluraha vastaavat todellisia kustannuksia ja antavat siten perheelle aidon valinnan hoidattaa lapsensa joko kunnallisessa tai yksityisessä päivähoitossa.

Yksityisen hoidon tuella hoidetaan lapsista ylimmässä tulonsaajaviidenneksessä 11 prosentissa ja alimmassa 2 prosentissa kotitalouksista.

Olen Suomen tilastollisesta vuosikirjasta ja sosiaali- ja terveysministeriöstä saamistani tiedoista koonnut lasten hoitomuodot ja niihin kohdistuvan julkisen tuen taulukoksi, jota kutsun päivähoitotaseeksi. Olen seurannut – en tosin kovin tarkkaan – sosiaalialan julkaisuja, enkä ole nähnyt tällaista helposti hahmotettavaa (ja myös tarkistettavaa) kokonaiskuvaa julkaistuna missään.

Huomaamme, että vastoin ilmeisesti melko yleistä käsitystä vain hieman yli neljännes alle kouluikäisistä lapsista hoidetaan kokopäiväisesti päiväkodeissa. Kolme neljäsosaa hoidetaan kotitalouksissa. Kotona hoidetaan lapsista puolet.

On jo yksinomaan tämän takia hedelmätöntä väitellä siitä, onko kotihoito vai päivähoito parempi tai virikkeellisempi lastenhoitomuoto.

Se on samanlainen kysymys kuin se, onko bussi vai juna parempi kulkuyhteys Kirkkonummelta Helsinkiin. Nopein bussiyhteys (30 min.) on hieman nopeampi kuin nopein paikallisjunayhteys ja hitain bussiyhteys hitaampi kuin hitain

	Lapsia hoidossa	Prosenttiosuus 0–6-vuotiaista	Kustannukset mrd. mk ilman asiakasmaksuja	Prosenttia kustannuksista
Äitiyslomalaiset sisaruksineen	74 800 *	17	2 700	22
Kunnallisessa kokopäivähoidossa				
päiväkodeissa	115 000	26		
perhepäivähoidossa	65 600	15		
Yhteensä	180 600	41	7 127	59
Kunnallisessa puolipäivähoidossa				
päiväkodeissa	(28 700)			
perhepäivähoidossa	(10 700)			
Yhteensä	(39 400)	(9)		
Koko- ja puolipäivähoito yhteensä	(220 000)	(50)		
Kotihoidon tuen piirissä	115 600	27		
Yksityisen hoidon tuen piirissä	12 800	3		
Yhteensä	128 400	30	2 350	19
Tuen ulkopuolella tai kunnallisessa puolipäivähoidossa	52 400 *	12		
Lapsia yhteensä	n. 436 200	100	12 177	100

* Arvio

Huomautus: Päivähoidon kustannukset ovat nettokustannuksia, joista on vähennetty hoitomaksut (n. 1 360 Mmk). Puolipäivähoidon osuus päivähoidon nettokustannuksista lienee n. 500 Mmk.

paikallisjunayhteys. Juna on hieman miellyttävämpi ja tarjoaa enemmän tilaisuuksia puhella muiden matkustajien kanssa. Kustannukset ovat jokseenkin samat. Se, kumpaa itse käytän, riippuu siitä, olenko menossa Pasilaan vai Ruoholahteen. Mutta missään tapauksessa en pitäisi onnistuneena sitä, että Ruoholahteen voisoin päästä vain ottamalla junan ja kävelemällä Rautatientorilta takaisinpäin Ruoholahteen.

Lukija voinee mielessään kehitellä vertausta eteenpäin.

Huomaamme myös, että kunnalliset kokopäiväpaikat päiväkodeissa muodostavat noin 26 prosenttia lasten työaikaisen hoidon tarjonnasta mutta saavat 40 prosenttia julkisesta tuesta. Kotihoidon tuki ja yksityisen hoidon tuki muodostavat 30 prosenttia tarjonnasta mutta saavat vain 19 prosenttia julkisesta tuesta. Ymmärrän, että päiväkotihoidon on välttämättä muuta kalliimpaa, mutta ei ole aivan kohtuutonta puhua käenpojasta, joka syö muilta leivän.

Semminkin kun olemme kiertessä: Kun vanhemmat eivät saa kohtuullista korvausta omien lastensa hoidosta tai riittävää tukea itse järjestäänsä muuhun lasten työaikaiseen hoitoon, he ovat pakotettuja hakemaan kunnallista päivähoitopaikkaa silloinkin, kun he voisivat ja halusivat järjestää asian itse. (Esimerkiksi kunnallinen päi-

vähoitopaikka voi olla hankalan matkan päässä, kun naapuri voisi mielellään ottaa lapset hoitoon.) Ylipäänsä lastenhoidon järjestäminen antaa vanhemmille luonnollisen tavan tutustua toisiinsa ja muodostaa vastavuoroisuuteen perustuvia yhteistyöverkostoja. Nykyinen kunnallinen päivähoitojärjestelmä oikeastaan tekee vanhemmista vain päivähoidon asiakkaita, ettenkö sanoisi palvelualamaisia.

RINNASTUSPERIAATE

Kunnallinen perhepäivähoitaja ei saa korvausta omien lastensa hoidosta, joten puolet tuloista ja samalla ammatin pohja putoaa omien lasten täytessä 3 vuotta. Tämä on yksi niitä syitä, joiden vuoksi kunnallisia perhepäivähoitajia on vaikea saada palkatuksi lisää. Tietojeni mukaan tällä hetkellä kunnallisina perhepäivähoitajina ovat lähinnä 80-luvulla ammattiin hakeutuneet, jotka ovat jatkaneet työssään, vaikka omat lapset ovatkin jo tulleet kouluikään ja kasvaneet aikuisiksi.

Useimmat naiset (kuten useimmat miehetkään) eivät mene töihin toteuttaakseen jotain pohjoismaista mallia vaan sen takia, että se on heidän perheensä toimentulon kannalta välttämätöntä. Hyvin monet naiset jäisivät mielellään

kotiin hoitamaan lapsiaan, jos se vain suinkin olisi taloudellisesti mahdollista, ja jo melko pieni korvaus tästä tekee sen mahdolliseksi. Alle kolmivuotiaista lapsista 60 prosenttia hoidetaan kotona.

Sekä päiväkotihoidossa että perhepäivähoidossa yhden lapsen hoito vie aktiivista työaikaa noin 2,2 tuntia päivässä. Kahden lapsen hoito työllistää siis 4,5 tuntia. Täysin normaali kotitalouden hoito – siivous, ruoanlaitto, tekstiilien hoito – vie lapsiperheessä eräiden arvioiden mukaan noin 4 tuntia päivässä. Huomaamme siis, että kahden lapsen kotiäiti tekee täyttää kahdeksan tunnin työpäivää.

Miksi ihmeessä hänen pitäisi yrittää mahduttaa siihen kodin ulkopuolista työtä, kun runsaassa puolessa tapauksista tästä ei ole oikeastaan mitään todellista hyötyä ja itse asiassa hänen työvoimanostakaan kansantalous ei todellisuudessa tarvitse. Omien lasten hoito on yhteiskunnallista työtä siinä missä toistenkin lasten hoito, ja senkin vuoksi on perusteltua maksaa tästä palkkaa lasta hoitavalle vanhemmalle.

Lisäksi kotona lapsiaan hoitavilla vanhemmilla on usein muita yhteiskunnan kannalta merkittäviä funktioita. Muun muassa naapuruston lapset voivat usein tulla sellaiseen kotiin iltapäivähoitoon.

Bruttokustannukset päiväkotihoidossa ovat noin 4 500 mk lasta kohti hoitokuukaudessa ja pääkaupunkiseudulla jopa suuremmat. Riittävän kotihoidon tuen kustannus on noin 2 800 mk lasta kohti kuukaudessa. Kustannusvertailussa tosin on otettava huomioon, että tämä summa ei sisällä tarvittavien tukipalvelujen – lastenpuistojen, päiväkerhojen jne. – aiheuttamia kuluja, jotka ovat todennäköisesti n. 200–500 mk/kk.

Kotihoidon tuen ja yksityisen hoidon tuen pitäisi sekä olla riittävä että kattaa lapsen koko ikä kouluikään asti. Oikea määrittelytapa on mielestäni perhepäivähoitajan keskimääräiset palkkaus-kustannukset. Nämä käsittävät palkan (tällä hetkellä 1 600 mk hoitokuukaudessa hoidettavaa lasta kohti), lomakorvauksen, sosiaaliturva-, eläke- ja muut työnantajavakuutusmaksut sekä kustannuskorvauksen mutta eivät hallintokuluja.

Perusteena oleva summa tulisi olemaan noin 2 800 mk hoitokuukautta kohti, joita on vuodessa 11. Tästä summasta vähennetään perhekohtainen päivähoitomaksu. Hoitomaksu on ylimmässä tuloluokassa 1 190 mk lasta kohti kuukaudessa, ja alimmassa tuloluokassa sitä ei pe-

ritä lainkaan. Pääsääntöisesti tuki maksetaan lapsen äidille tai hänen määräämälleen henkilölle.

Vanhemmille maksettuaan summaan lisätään omavastuuosuus eli päivähoitomaksu. Tarpeensa ja tilanteensa mukaan vanhemmat voivat näillä varoilla palkata joko itsensä tai ulkopuolisen hoitamaan lapsia kotiin tai sopia hoidosta yksityisen perhepäivähoitajan kanssa. He voivat myös muodostaa näistä yhdistelmän esim. siten, että vanhemmat jakavat hoitovastuun tai että puolipäivätyössä oleva äiti hoitaa kotona lapsia puolet päivästä ja toisen puolen hoidattaa ne naapurilla. Perusteena oleva palkka lomakorvauksineen on veronalaista tuloa, mutta siitä toiselle maksettua osuus on verotuksessa vähennyskelpoinen, kun maksetusta palkasta esitetään riittävä selvitys.

Kutsun tätä rinnastusperiaatteeksi, koska se rinnastaa lapsia kotonaan hoitavat vanhemmat tai näiden palkkaamat perhepäivähoitajat ja lastenhoitajat näiden lasten kunnallisiksi perhepäivähoitajiksi.

Lisäksi on perusteltua, että yksityisessä, esim. vanhempien muodostaman yhdistyksen ylläpitämässä päiväkodissa hoidetusta lapsesta maksetaan lisätukea 1 000 mk/kk eli osapuilleen puolet rinnastusperiaatteen ja kunnallisen päiväkotipaikan kustannuserosta. On nimittäin mielekäästä, että todellinen päätösvalta samoin kuin valinnassa kunnallisen ja yksityisen päiväkotihoidon kohdalla on lasten vanhemmilla. Se edellyttää, että ne ovat taloudellisesti yhtä arvokkaita perheelle.

Arvioni mukaan rinnastusperiaatteen toteuttaminen aiheuttaisi noin 1 200 miljoonan markan lisäyksen julkisiin menoihin. Tämä on iso summa, mutta toisaalta esim. jo kattavan koulu- ja lasten iltapäivähoito toteuttaminen aiheuttaisi noin 600 miljoonan markan kustannukset. Samoin päiväkotihenkilökunnan lisäys 10 prosentilla lisäisi kustannuksia noin 430 miljoonaa markkaa.

Tässä yhteydessä täytyy myöntää, että vähän ihmettelen puheita päiväkotien suurista lapsiryhmistä: päiväkodeissa on lapsia henkilökunnan jäsentä kohti 4,5 eli sama kuin perhepäivähoitajalla. Hyvin kaikki tuntemani niiden kanssa selviävät. Ehkä ongelma onkin siinä, että lastentarhoja, jotka alun perin oli suunniteltu esikouluiksi, käytetään tarkoitukseen, johon ne soveltuvat huonosti, eli hyvin pienten lasten kokoikäiseen hoitoon.

Itse asiassa jos vuonna 1995 olisi toteutettu kattava ja riittävä kotihoidon tuki leikkaamisten si-

jaan, meillä olisi tällä hetkellä samoin kustannuksin sekä riittävästi kunnallisia päivähoitopaikkoja että riittävä kotihoidon ja yksityisen hoidon tuki. Tässä tosin on unohdettu, että kotihoidon tuen leikkaus aiheutti selvän pudotuksen syntyvyyteen. Synnytysikäluokkien pieneneminen nimittäin selittää laskusta 63 000:sta 57 000:een ainoastaan puolet, kuten jokainen väestötilastoihin perehtynyt on varmaankin huomannut.

Kotona lapsiaan hoitavalle kahden lapsen äidille rinnastuseriaate antaisi normaalitapauksessa 3 200 mk:n kuukausitulot. Tämän lisäksi hänellä on periaatteessa ja pääkaupunkiseudulla myös käytännössä mahdollisuus ottaa hoitolapsia ja saavuttaa näin noin 7 000 mk:n tulotaso. Kun otamme huomioon säästöt työmatkoissa ja kotitaloustyön arvon, niin periaatteessa hän saavuttaa perushoitajan efektiivisen tulotason (peruspalkka 8 012 mk/kk) tai jopa ylittää sen.

Perhepäivähoitajan peruspalkka on 6 638–7 194 mk/kk. Keskimääräinen veronalainen tulo oli 5-vuotiaiden lasten äideillä hieman yli 7 000 mk kuukaudessa, 7–12-vuotiaiden lasten äideillä noin 8 000 mk kuukaudessa vuonna 1997 (Kartovaara & Sauli 2000, 91). Vuonna 1965 mies-työntekijän kuukausitulo metsäteollisuudessa oli nykyrahassa 5 700 mk ja vaatetusteollisuuden naistyöntekijän 3 500 mk (Palkkatilasto 1985/86, 78). Voimme siis sanoa, että keskimääräisessä tapauksessa äidillä olisi aito mahdollisuus jäädä hoitamaan lapsiaan kotiin.

Hyvin monille, varsinkin heikommin koulu-tille naisille – ja väistämättä puolet naisikäluokasta on heikommin koulutettua kuin toinen puoli – jääminen kotiin hoitamaan lapsiaan on se elämän paras savotta. Työ on itsenäistä, vastuullista ja monipuolista – joskin sitovaa, kuten itsenäinen, vastuullinen ja monipuolinen työ on. Kotitaloustaitojen omaksuminen ja tehokkaiden rutiinien luominen vaativat nekin aikaa.

Noin puolet lapsiperheistä, joissa on päivähoitoikäisiä lapsia, asuu omakotitalossa ja viidesosa rivitalossa. Heillä on jo valmiina periaatteessa tilaa ja virikkeitä tarjoava väljä asuinympäristö (eikä kerrostaloasuminenkaan itsessään sen huonompaa ole). Päiväkodit haluavat korostaa, miten kodinomaista hoitoa ne kykenevät tarjoamaan. Puusta katsoen tuntuisi luonnolliselta, että kodinomaisuus on helpointa saavuttaa paikassa, joka jo valmiiksi on fyysisesti jonkun, joko lapsen tai hänen hoitajansa, koti.

Täysin riippumatta siitä, pitäisikö kotihoidon tukea lisätä vai vähentää, on perusteltua odottaa, että mielipide perustuu monipuoliseen tarkasteluun ja riittävään tietoon. Tarkistin keväällä 1999 kaikki Sosiaalisen aikakauskirjan (Sociuksen), Dialogin ja muiden tärkeimpien sosiaalitieteellisten julkaisujen numerot sekä sosiaalihallituksen ja Stakesin tutkimukset 12 vuodelta. Löysin yhden (1) kotihoidon tukea vähänkin kattavammin käsittelevän artikkelin: omani (af Heurlin 1990). Tosin myöhemmin Minna Salmi on julkaissut Yhteiskuntapolitiikka-lehdessä (1/2000 ja 3/2001) kaksi kotihoidon tukeen liittyvää artikkelia, mutta niissä vasta kartoitetaan tutkimus- haasteita ja tulkintaongelmia.

Ensimmäinen asiaa käsitellyt Stakesin tutkimus ilmestyi syksyllä 2000: saman vuoden kesäkuussa valmistuneen Kelan tutkijan Pentti Takalan ”Lastenhoito ja sen julkinen tuki”. Tutkimus perustui laajalla otannalla (n. 8 300) alle kouluikäisten lasten perheille tehtyyn perusteelliseen, 10 sivua käsittävään kyselyyn. Vastausprosentti oli korkea, lähes 75. Vastajat olivat lähes kaikki (97 %) naisia.

Tutkimus oli kattava. Se käsitti kymmenen osiota: työajan järjestelyt ja perhevapaat, lasten hoitomuoto, lastenhoidon julkinen tuki, päivähoiton maksut, yksityisen tuen erityiskysymyksiä, päivähoiton laatu, lapsen hoito vanhempainloma jälkeen, tilapäinen ja epävirallinen lastenhoitoapu, perheiden kokemukset päivähoiton ja perhetuen muutoksista sekä perhepoliittiset asenteet. Tämän lisäksi kirjassa olivat liitteinä Tuomo Stenbergin kirjoitus vuoden 1997 lastenhoitoudistuksen eduskuntakäsittelystä sekä Pia Toivosen yhteenveto tutkimuksen vapaamuotoisista vastauksista: Pienten lasten vanhempien terveiset perhepolitiikan suunnittelijoille ja päätöstentekijöille.

Tutkimuksen tilaaja oli sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. Esipuheessa tutkimusprofessori Matti Heikkilä (Stakes) ja tutkimuspäällikkö Katri Hellsten (Kela) totesivat mm: ”1990-luvulla kasvoi tarve tietää, kuinka alle kouluikäiset lapset Suomessa hoidetaan ja kuinka lasten vanhemmat motivoivat hoitoratkaisunsa”. (Kysymys: miksei jo aiemmin?) ”Tutkimuksen nyt valmistuttua *toivomme julkista, empiriisiin tuloksiin pohjautuvaa keskustelua*. Tutkimus on tarkoitettu myös perhepolitiikan päättäjille tietopakettina, palautteena

ja *tehtyjen reformien evaluaationa.*” (Sic! Kursi-
voinnit tässä ja muualla – af Heurlin.)

Takala on tehnyt paljon huolellista työtä ja hänellä on ollut pyrkimystä monipuoliseen tarkasteluun Teksti on tiivistä ja selkeää hyvää suomen kieltä. Kun Takala selostaa otantatutkimuksensa tuloksia ja esim. eri hoitomuotojen käyttöä äidin koulutusasteen tai perheen tulotason funktiona, työ on solidia. (Luin kirjan uudestaan kirjoittaessani tätä artikkelia, ja tämä vaikutus vielä vahvistui.) Takala myös onnistuu raikastamaan kotihoidon tuen ympärillä olevia asenteita. Tämä tutkimus on syytä jokaisen sosiaalipolitiikan harrastajan lukea.

Tämän artikkelin monet tiedot ovat Takalan kirjasta.

Mutta tämä ei poista sitä, etteikö tutkimus sisältäisi todella pahoja virheitä ja puutteita varsinkin, jos ajatellaan, että sen pitäisi olla kattava kokonaisesitys lastenhoidosta ja sen saamasta julkisesta tuesta. Tässä esitän vain joitain.

1. Ensimmäiseksi panee merkille sen, että tarkastelussa on lasten työikäisen hoidon muodoista vain prosenttiosuuksia eikä lainkaan absoluuttisia lukuja (paitsi itse tutkimuksen otoksesta). Saatuja tuloksia eri hoitomuotojen käytöstä ei verrattu Kelan ja STM:n tilastoista saataviin lukuihin maan kokonaistilanteesta.

2. Absoluuttiset valtakunnalliset luvut luultavasti olisivat lukijalle paljastaneet heti virheen taulukossa 5.1. (s. 58). Kunnallisen päivähoidon piirissä oli sen mukaan 52 prosenttia alle kouluikäisistä lapsista. Näin on, mutta mukaan on laskettu myös *kunnalliset puolipäiväpaikat* (n. 40 000 lasta eli 9 %).

Tämä on suunnilleen samaa kuin se, että lompakossa laskisi viisikymppiset ja sataset yhtä arvokkaiksi rahoiksi.

3. Tutkimuksesta puuttuvat kokonaisuudessaan vertailu eri lastenhoitomuotojen kustannuksista ja yhteiskunnan näihin antama tuki sekä lapsittain ja perheittäin että valtakunnallisesti.

Virallisista tilastoista ja sosiaalialan julkaisuista tällaista kokonaiskuvaa en ole löytänyt. *Päivähoidotaseeksi* kutsumani yhteenvedon olen koostanut eri lähteistä, mm. STM:n virkamiehiltä saamista tiedoista. Kun ei ole julkistettua tilastoa, ei myöskään ole tiedon todellista arvoa mittaavaa julkista kritiikkiä.

Minulla on hieman epäedullinen vertailukohta: Matemaattisten aineiden opettajien lehti *Dimensio* julkaisee vuosittain ylioppilastutkintolautau-

kunnan jäsenten tekemät yhteenvedot kevään matematiikan kokeen sekä reaalikokeen fysiikan ja kemian vastauksista. Perusteellisissa kirjoituksissa (yhteensä 40 sivua) käsitellään vastaukset ja niiden pisteet sekä tehtävittäin että sukupuolittain. Lisäksi kutakin tehtävää kommentoidaan ja selvitetään, miten oppilaat ovat vastanneet, mitä virheitä he ovat tehneet ja mikä on osaamisen taso.

Jutut on kirjoitettu henkevästi ja tiedetään, että niiden pohjana ovat tuhansien vastausten läpikäynti, lukuiset sensorikokoukset ja lähinnä uskomaton pino jälkikutkimustulosteita.

Mitään tällaista vuotuista selvitystä pienten lasten hoidosta en ole nähnyt missään.

4. Poikkeuksen edellisestä muodostavat luvut 6 (Päivähoidon maksut) ja 7 (Yksityisen hoidon erityiskysymyksiä). Taulukossa 6.7. (s. 96) on yksityisen päivähoitoon hoitomaksut yhteensä.

Taulukossa mainitaan kohdassa valtion maksamat korvaukset otoskeskiarvo 1 090,88 mk/kk; se on itse asiassa kunnan suorittama lakisääteinen osuus, jonka Kela vain välittää maksun saajalle. Yksittäinen tutkija, tässä tapauksessa Takala, tietenkin joutuu luottamaan hänelle tuotuun valmisteltuun aineistoon, mutta kyllä mielestäni Kelan tutkimuspäällikön asia on tuntea pääpiirteittäin Kelan välittämien etuisuuksien rahoitus ja huomata virhe.

5. Yksityisen hoidon tukea saavien lukumäärän arviointia harhauttaa se, että Kela ei tilastoihinsa ota sellaisia kuntia, kuten Kirkkonummea, jotka maksavat lakisääteisen tuen ja yksityisen hoidon tuen suoraan tuen saajalle ilman maksusopimusta Kelan kanssa. Tätä asiaa ei tutkimuksessa ole mainittu.

6. Sivulla 93 Takala kirjoittaa: ”Yksityisen hoidon tuki on ainakin osittain suuntautunut niin hyvätuloisille perheille, että järjestelmää ei voi pitää erityisen solidaarisena eikä yhteiskuntapolitisesti tarkoituksenmukaisena”.

Minulle jäi epäselväksi, pitääkö hän järjestelmää sinänsä huonona vai onko hän vain sitä mieltä, että se on huonosti toteutettu (mistä lienemme samaa mieltä).

Kuviosta 6.1. (s. 93) käy ilmi, että silloin, kun kuntalisää ei makseta, yksityisestä hoidosta perhe joutuu kuukaudessa maksamaan tuloluokastaan riippuen 800/400/600 mk enemmän kuin kunnallisesta päivähoitosta. Siten varsinkaan pienituloisella perheellä ei ole todellista valinnanmahdollisuutta. Silloin kun kuntalisää maksetaan, alimmassa tuloviidenneksessä erotus on pudon-

nut 400 mk:aan. Neljännessä tuloviidenneksessä maksu on jopa hieman pienempi eli noin 100 mk kuukaudessa.

Tämä – asiakkaan oma vaivannäkö huomioon ottaen – tuskin on mikään kohtuuton etu. On lisäksi huomattava, että tietenkin järjestelmä, joka edellyttää käyttäjältään oma-aloitteisuutta, vastuuntuntoa ja järjestelykykyä, ”suosii” niitä, joilla nämä avut ovat. Suurituloisissa heitä on keskimäärin enemmän, koska niistä yleensä palkkaa maksetaan.

7. Takala kirjoittaa mielipiteensä yksityisen hoidon kuntalisistä (s. 96): ”Epätoivottavan tuloksen saavat sen sijaan aikaiseksi kuntalisät ... uuden *kontrolloimattoman elementin*, joka tulee ehkäisseeksi kunnallisen ja yksityisen päivähoiton maksujen määräytymisen samoin perustein. Yksityisen päivähoiton käyttäjiksi ei pelkästään valikoidu keskimääräistä enemmän hyvätulaisia, vaan monet heistä myös saavat huomattavan suurta julkista tukea.” Tähän lienee aihetta todeta, että kunnallisessa päivähoitossa ylipäänsikin maksuluokkaan kuuluva perhe saa kunnallisen päiväkotipaikan muodossa noin kaksinkertaisen tukisumman yhteiskunnalta.

Takalan olisi suonut mielipiteensä lisäksi esittävän monipuolisemman tarkastelun ja mielellään välttävän väistämättä harhaanjohtavia arvoväritteisiä ilmaisuja kuten tasa-arvo tai solidaarisuus. Kun kunnallisella lisällä paikataan riittämätöntä lakisääteistä tukea, niin on hyvin vaikea saada kunnallisia ja yksityisiä päivähoitomaksuja vastaan toisiaan. Poikkeuksen muodostaa Kirkkonummi, koska siellä kunnallinen lisä täysin vastaa tosiasiallisia kustannuksia, joista on vähennetty perheen kunnallinen päivähoitomaksu.

8. ”Yksityisen kilpailun päivähoiton laatua parantavaan vaikutukseen uskovat ennen kaikkea yksityisen hoidon tuen saajat. Ehkä juuri tämän *ideologisen* väitteen hyväksyminen on alun perin saanut heidät valitsemaan yksityisen päivähoiton” (Takala 2000, 134).

Käsitys kilpailun myönteisistä vaikutuksista on reaalin ja siten perusteltavissa (tai kumottavissa) oleva väittäjä, eikä sitä voi pitää puhtaasti ideologisena näkökohtana. Yksityinen hoidon tuottaja ei voi vähätellä esim. vanhempien esittämiä kasvatuksellisia näkökohtia muka omaan, suurempaan asiantuntemukseensa vedoten, koska hän menettäisi silloin hyvin nopeasti asiakkaansa. Eikä hän myöskään voi vain mielistellä asiakkaiden mielipiteitä, koska silloin hän menettäisi nopeasti fikset asiakkaansa eli asiakkaiden enemmistön. Tässä pari näkökohtaa; muuten minulla itselläni ei ole mielipidettä asiasta.

Valistunut kansalainen, jollaiseksi rohkenen itseni lukea, arvioi ja arvostaa sosiaalihuoltoa sen mukaan, kuinka pitävää tietoa se tuottaa. Jos huomaa kovin oleellisia puutteita, vaikea minun ja kenenkään muunkaan on sosiaalialan tutkijoita ja virkamiehiä arvostaa. Valitettavaa, kun enimmäkseen selvästi tekevät hyvää työtä, mutta johdanto on heikko eikä pohjatyöstä ole huolehdittu. Ikävää, että tämä myös vaikuttaa asenteisiin ylipäänsä sosiaalipolitiikkaa kohtaan.

Kaksi kolmasosaa työntekijöistä kuuluu kotihoidon tuen käyttäjiin, mutta korkeakoulun käyneistä vain yksi kolmesta. Tosiasiassa päätökset lastenhoidon julkisen tuen muodosta valmistelevat ja tekevät jälkimmäiset, ja he ovat rakentaneet järjestelmän itselleen – eivätkä edes välttämättä kovin monipuolisen tiedon pohjalta.

KIRJALLISUUS

Heurlin, Markku af: Kattava kotihoidon tuki ratkaisee päivähoitokysymyksen. Sosiaalinen aikakauskirja 84 (1990): 5, 59–63

Kartovaara, Leena & Sauli, Hannele: Suomalainen

lapsi. SVT. Väestö 2000:7. Helsinki: Tilastokeskus, 2000

Palkkatilasto 1985/86. Tilastokeskus 1986

Takala, Pentti: Lastenhoito ja sen julkinen tuki. Tutkimuksia 110. Saarijärvi: Stakes, 2000.